

В. В. Гулай

ДОСВІД МІЖЕТНІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПЕРІОДУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НОВОГО ТИПУ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті аналізуються проблеми функціонування конфліктної моделі міжетнічної комунікації в Західній Україні в роки Другої світової війни. Наголошується на важливості формування засад етнічної толерантності.

Ключові слова: комунікація, тип ідентичності.

V. V. Gulay

THE EXPERIENCE OF INTERETHNIC COMMUNICATION IN THE PERIOD OF THE WORLD WAR II AND THE PROBLEMS OF FORMATION OF A NEW TYPE OF IDENTITY IN UKRAINE

The problems of functioning of the conflict model of inter-ethnic communication in the Western Ukraine during the World War II are analysed in the article. The author stresses on the importance of the formation of the principles of ethnic tolerance.

Key words: communication, type of identity.

Міжетнічна комунікація – це адекватне взаєморозуміння двох (або більше) учасників комунікативного акту, що належать до різних етнічних спільнот та є носіями різних культур.

Формування негативних настановлень у міжетнічній комунікації відбувається за таких умов:

- втрата національної самобутності;
- становлення етнокультурної спільності;
- системна соціальна криза в суспільстві, яка призводить до втрати психологічної стійкості і формує почуття національної приниженості або ображеності [5, 31-39].

Окреслені прояви свідчать про загострення міжетнічної взаємодії та формування конфліктного типу поведінки. За таких

обставин гостро постає проблема ідентичності та самоідентифікації суб'єктів міжетнічної конфронтації.

Відомі вітчизняні науковці П. Ігнатенко та В. Павленко виходять з такого набору компонентів етнічної ідентичності:

- самокатегоризація як члена певної етнічної групи;
- почуття належності до етнічної групи та певного зв'язку з нею;
- ставлення (позитивне чи негативне) до даної етнічної групи;
- сприйняття цінностей, специфічних етнічних традицій та практик [1, 120].

Дослідник М. Барретт у структурі національної ідентичності виділяє два блоки: когнітивний та афективний. Когнітивний блок складають такі елементи:

- знання про існування національної групи;
- категоризація себе як члена національної групи;
- знання про національну територію;
- знання про національні емблеми, символи, інститути, звичаї, традиції, історичні події та історичні фігури, які символічно репрезентують націю;
- віра в спільне походження, спільну спорідненість членів національної групи;
- віра в те, що існують типові характеристики представників будь-якої національної групи: національні риси та національні стереотипи;
- вірування у тісний взаємозв'язок індивіда та національної групи: відчуття ступеня подібності і національного типу самому собі.

Другий блок національної ідентичності становлять такі елементи:

- суб'єктивна актуальність національної ідентичності;
- ступінь пов'язаності з національною ідентичністю: готовність відмовитися від неї і значення, що надаються членству в цій національній групі;
- почуття належності до національної групи;
- ступінь пов'язаності та чутливості стосовно національної території;
- почуття національної гордості, національної провини і т. ін.;
- національна самоповага [1, 122-129].

Етнічна ідентичність досить часто досліджується в комплексі з таким феноменом, як етноцентризм.

Значення етноцентризму для процесу міжетнічної комунікації не є однозначним. Виконуючи необхідну функцію підтримання ідентичності та збереження цілісності спільноти, він переважно трансформується в негативне явище. Можна погодитися із припущенням, що на ступінь вираження етноцентризму найбільше впливають не стільки особливості культури, скільки соціальні чинники – соціальна структура та суб'єктивний характер міжетнічних відносин [3, 10.].

Складний досвід передвоєнного політичного, громадського, економічного співжиття, взаємні кривди та неприязнь на побутовому рівні, під впливом активного втручання сталінського СРСР та нацистської Німеччини, стали основою загострення міжетнічного протистояння в Західній Україні в роки Другої світової війни.

У цей період етнічна самосвідомість більшості польського, українського та єврейського населення краю перебувала в полоні крайніх етноцентристських орієнтацій щодо своїх сусідів.

Оперування ірраціональними емоційними конструкціями, серед іншого, зумовлювало подальше загострення взаємних протиріч, котрі все частіше прагнули вирішити через фізичне знищення чи принаймі страждання протилежної сторони.

Важливими компонентами подолання конфронтації та формування гармонійного типу міжетнічної комунікації є примирення та соціально-психологічна реабілітація. Примирення є необхідним елементом соціально-психологічного зцілення ворогуючих спільнот. Власне соціально-психологічна реабілітація вимагає як вирішення специфічної для перехідного періоду проблеми справедливості, такі реконструкції міжособистісних та суспільних відносин [2, 127].

Досягнути цього вкрай проблематично, якщо сторнам не властива етнічна толерантність.

Нормальна етнічна толерантність, перебуває в межах між етнічною ідентичністю, тобто повною прийнятністю і постійними контактами з представниками певної національності як з близькими родичами, і етнічною інтолерантністю – повною

несприйнятністю, небажанням підтримувати будь-які контакти, негативним ставленням до представників певної національності [4, 80-81].

Отже, складність, багатогранність і вразливість міжнаціональних відносин вимагають широкого суспільного компромісу. У його досягненні значну роль відіграють політичні механізми, зокрема державної національної політики. Політичний компроміс у міжнаціональних відносинах означає відмову від екстремізму, нігілізму у вирішенні національних проблем, вимагає зваженого пошуку учасниками міжнаціональних відносин рішення, яке б враховувало обоюсторонні інтереси. За таких обставин ідентичність кожного із суб'єктів міжетнічної взаємодії не лише зберігається, але й збагачується соціально-культурним надбанням інших.

Література:

1. Гнатенко П. И., Павленко В. Н. Этнические установки и этнические стереотипы. – Днепропетровск: ДГУ, 1995. – 200 с.
2. Гулай В. В., Добрянський А. Я. Примирення та соціально-психологічна реабілітація як інноваційні технології врегулювання етнополітичних конфліктів // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій: Матеріали конференції. – Ч. 3. – Суми: СОІППО, 2008. – С. 126-127.
3. М'язова І. Ю. Міжкультура комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз). – Автореф. дис. канд. філос. наук. – Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2008. – 18 с.
4. Орбан-Лембрик Л. Толерантність як основа адекватних взаємин у полікультурному світі // Соціальна психологія. – Київ, 2008. – 2008. – № 4. – С. 73-85.
5. Титаренко Т. Етнічні кордони і міжетнічна толерантність // Політичний менеджмент. – Київ, 2004. – № 5. – С. 31-39.